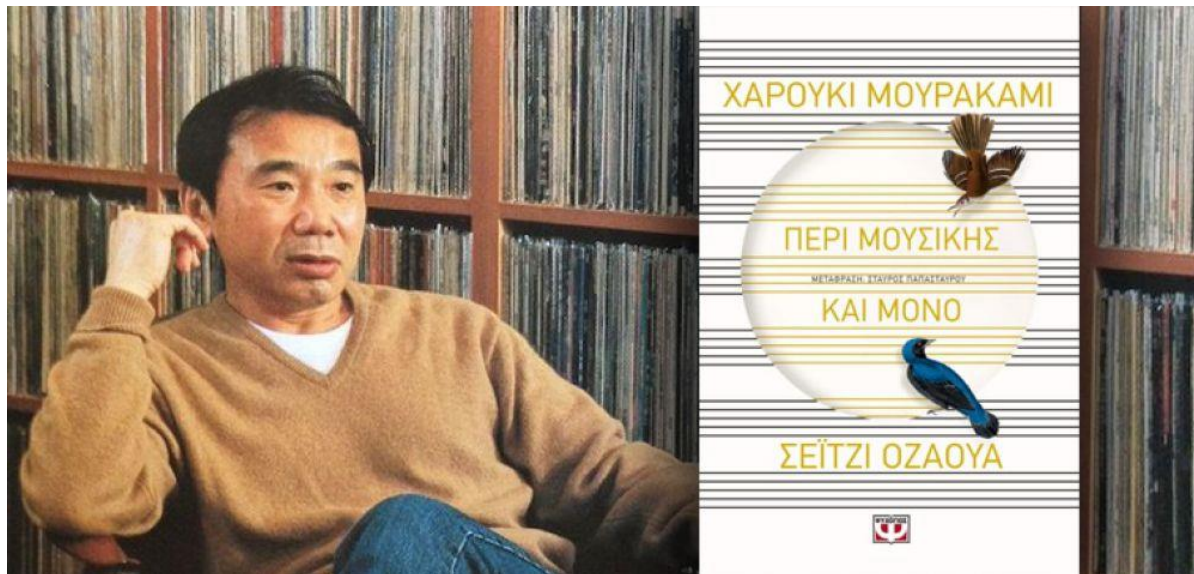

Διαβάσαμε: «Περί μουσικής και μόνο» του Χαρούκι Μουρακάμι (Ψυχογιός)

Γραμμένο με πολύ αγάπη από έναν άνθρωπο που λάτρεύει τη μουσική και το δείχνει με κάθε ευκαιρία

Ο Χαρούκι Μουρακάμι είναι ένας από τους πιο σημαντικούς-και πολυσυζητημένους θα έλεγε κανείς- λογοτέχνες της εποχής μας, και ο Σέιτζι Οζάουα ένας από τους πιο σημαντικούς μαέστρους στην ιστορία της κλασικής μουσικής του δεύτερου μισού του 20ου αιώνα. Μαθητής του Χέρμπερτ φον Κάραγιαν και του Λέοναρντ Μπερνστάιν, υπήρξε διευθυντής της Συμφωνικής Ορχήστρας του Σικάγο, της Κρατικής Οπερας της Βιέννης, της Συμφωνικής Ορχήστρας της Βοστώνης, για 29 χρόνια, της Συμφωνικής Ορχήστρας του Τορόντο, του Φεστιβάλ Ραβίνια και ιδρυτής της Σαίτο Κίνεν, μιας συμφωνικής Ορχήστρας με παγκόσμια απήχηση πού, με έδρα την Ιαπωνία, δραστηριοποιείται στις μέρες μας.

Από αυτά τα πολύ λίγα στοιχεία του βιογραφικού του, καταλαβαίνει κανείς εύκολα, ότι είναι ένας μουσικός παγκόσμιας κλάσης που κατέχει πολύ καλά το αντικείμενό του. Από την άλλη, ο Χαρούκι Μουρακάμι είναι ένας παθιασμένος ερασιτέχνης ακροατής μουσικής, όπως όλοι μας, μόνο που εκείνος έχει αφιερώσει πάρα πολλές ώρες ακούγοντας μουσική. Κλασική και τζαζ είναι οι αγαπημένες του. Όπως γράφει ο Σπήλιος Λαμπρόπουλος στον πρόλογο της ελληνικής έκδοσης του βιβλίου του Μουρακάμι: «Η μουσική παραμένει η πιο λαϊκή, η πιο προσιτή και η πιο μαζική Τέχνη. Από το θρόισμα του ανέμου και τα πρώτα κρουστά που έπαιξε ρυθμικά ο άνθρωπος μέχρι τη φωνή της Μαρίας Κάλλας και τα ηλεκτρικά μπιτ των Kraftwerk, η μουσική είναι ψυχαγωγική, χορευτική, εκκλησιαστική, διονυσιακή, καθησυχαστική, παρηγορητική, χαλαρωτική, θεραπευτική, κρατά συντροφιά, εμπνέει όνειρα, υμνεί έρωτες, ξορκίζει εφιάλτες, αποθεώνει κατορθώματα και κατακτήσεις, τιμά σπουδαίες στιγμές της ιστορίας. Αγγίζει καλλιτεχνικά και κοινωνικά ανθρώπους, κοινωνίες, λαούς και πολιτισμούς από τα νανουρίσματα μέχρι τα μοιρολόγια και τις νεκρώσιμες ακολουθίες. Είναι εκεί, στη ζωή μας, σε κάθε στιγμή. Χωρίς μουσική, όλα χάνουν το χρώμα τους. Η μουσική είναι πάντοτε εκεί. Το θέμα είναι πως την εκλαμβάνει ο καθένας μας. Είναι κάτι που απλώς ακούγεται στο βάθος; Ή μήπως είναι κάτι που μας οδηγεί στο να

δυναμώσουμε την ένταση, να αποκλείσουμε κάθε άλλο αντιπερισπασμό και να καταδυθούμε στη μαγεία της;

Ο Χαρούκι Μουρακάμι είναι ένας συγγραφέας που δεν έκρυψε ποτέ το πάθος του για τη μουσική. Έχει δηλώσει πως έχει σταματήσει να μετράει τους δίσκους του, από τη στιγμή που ξεπέρασε τον αριθμό 10.000. Έχει δώσει σε μυθιστόρημά του τίτλο ευθέως δανεισμένο από τραγούδι των Beatles. Οι ήρωες των βιβλίων του συχνά χαρακτηρίζονται βάσει του μουσικού τους γούστου. Μέσα στις σελίδες των ιστοριών του, ο αναγνώστης νιώθει την επιτακτική ανάγκη να αναζητήσει τα κομμάτια που μνημονεύονται, να τα ακούσει και συχνά, να τα αποκτήσει, έστω ψηφιακά: όταν κυκλοφόρησε το 1Q84 στην Ιαπωνία το 2009, το έργο του Τσέχου συνθέτη Λέος Γιάνατσεκ «Sinfonietta», που συναντάμε σε πολλά σημεία του βιβλίου, σημείωσε μέσα σε μία εβδομάδα περισσότερες πωλήσεις από όσες είχε τα τελευταία είκοσι χρόνια στη χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου».

Όπως γράφει ο ίδιος ο συγγραφέας:

«Υπήρξα ένθερμος λάτρης της τζαζ για περίπου μισό αιώνα, ωστόσο άκουγα εξίσου ευχάριστα και κλασική μουσική, κάνοντας συλλογή από κλασικούς δίσκους από τα χρόνια του γυμνασίου και πηγαίνοντας σε συναυλίες όσο πιο συχνά μπορούσα. Ειδικά τον καιρό που ζούσα στην Ευρώπη- από το 1986 ως το 1989- άκουγα μανιωδώς κλασική μουσική. Η τζαζ και οι κλασικοί υπήρξαν πάντα σημαντικό ερέθισμα και πηγή ηρεμίας για την καρδιά και το μυαλό μου. Αν κάποιος μου έλεγε πως μπορούσα να ακούω είτε το ένα είτε το άλλο είδος μονάχα, αλλά όχι και τα δύο μαζί, η ζωή μου θα μαράζωνε απίστευτα. Όπως έλεγε κάποτε ο Ντιούκ Ελινγκτον, «υπάρχουν μόνο δύο είδη μουσικής: η καλή μουσική και η άλλη». Υπ' αυτή την έννοια, η τζαζ και η κλασική μουσική είναι, ουσιαστικά, το ίδιο πράγμα. Η αγνή χαρά που νιώθει κανείς ακούγοντας «καλή» μουσική ξεπερνά τα είδη.

Κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψης του Σέτζι Οζάουα στο σπίτι μου, ενώ ακούγαμε μουσική και συζητούσαμε περί ανέμων και υδάτων, μου αφηγήθηκε μια τρομερά ενδιαφέρουσα ιστορία σχετικά με την εκτέλεση του Πρώτου Κοντσέρτου για πιάνο του Μπράμς από τον Γκλέν Γκούλντ και τον Λέοναρντ Μπέρνσταϊν στη Νέα Υόρκη το 1962. Τι κρίμα θα ήταν να χαθεί για πάντα μια τόσο γοητευτική ιστορία! Σκέφτηκα. Κάποιος θα έπρεπε να την καταγράψει, να την περάσει στο χαρτί. Κι όσο αδιάντροπο κι αν ακούγεται, ο μόνος «κάποιος» που έτυχε να περάσει απ' το μυαλό μου εκείνη τη στιγμή, ήμουν εγώ.

Όταν το πρότεινα αυτό στον Σέτζι Οζάουα, η ιδέα του άρεσε αμέσως. «Γιατί όχι;» είπε. Έχω κάμποσο χρόνο διαθέσιμο αυτό τον καιρό. Ας το κάνουμε».

Όσο πολύ κι αν αγάπησα τη μουσική στο πέρασμα των χρόνων, ποτέ δεν είχα την τυπική μουσική μόρφωση. Ουσιαστικά δεν έχω καμία τεχνική γνώση σε αυτόν τον τομέα και είμαι εντελώς ερασιτέχνης στα περισσότερα θέματα που σχετίζονται με τη μουσική. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεών μας, κάποια από τα σχόλια μου ήταν αδέξια, ίσως ακόμα και προσβλητικά, μα ο Οζάουα δεν είναι άνθρωπος που ενοχλείται από τέτοια πράγματα. Σκεφτόταν σοβαρά την κάθε παρατήρηση και απαντούσε σε όλες τις ερωτήσεις, γεγονός για το οποίο του οφείλω τεράστια ευγνωμοσύνη».

Κάπως έτσι ξεκίνησε να γράφεται το συγκεκριμένο βιβλίο. Σαν καταγραφή των σκέψεων για την μουσική και των εμπειριών ενός ανθρώπου που είχε την τύχη να συνεργαστεί με τα κορυφαία ονόματα της κλασικής μουσικής του 20ου αιώνα, ανάμεσά τους ο Λέοναρντ Μπερνστάιν, ο Χέρμπερτ φον Κάραγιαν και ο Γκλεν Γκούλντ και ενός φανατικού ακροατή κλασικής μουσικής και όχι μόνο. Δεν είναι κουβέντα μεταξύ δύο ειδικών. Κάθε άλλο.

Ο Μουρακάμι ρωτάει τον μαέστρο ότι, πιθανόν, θα τον ρωτούσε και ο οποιοσδήποτε άλλος ερασιτέχνης ακροατής της μουσικής βρισκόταν στη θέση του.

«Παρ'όλο τον ερασιτεχνισμό μου- ίσως όμως και λόγω αυτού-, όποτε ακούω μουσική, το κάνω χωρίς προκαταλήψεις, έχοντας απλώς τα αυτιά μου ανοιχτά στα πιο όμορφα σημεία και βιώνοντας τα σωματικά. Όταν υπάρχουν τέτοια όμορφα σημεία, νιώθω χαρά, κι όταν κάποια σημεία δεν είναι τόσο όμορφα, τα ακούω με μια ελαφριά θλίψη.

Πέρα από αυτό, μπορεί να κάτσω να σκεφτώ τι είναι εκείνο που κάνει ένα σημείο όμορφο ή όχι τόσο όμορφο, όμως κάποια άλλα στοιχεία της μουσικής δεν είναι σημαντικά για μένα. Βασικά πιστεύω ότι η μουσική υπάρχει για να κάνει τους ανθρώπους ευτυχισμένους. Για να το πετύχουν αυτό, αυτοί που φτιάχνουν μουσική χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα τεχνικών και μεθόδων, οι οποίες, παρ'όλη την πολυπλοκότητά τους, με γοητεύουν με τον απλούστερο δυνατό τρόπο. Έβαλα τα δυνατά μου να τηρήσω αυτή τη στάση, καθώς άκουγα αυτά που ο μαέστρος Οζάουα είχε να μου πει. Με άλλα λόγια, έβαλα τα δυνατά μου να παραμείνω ένας έντιμος και φιλοπερίεργος ερασιτέχνης ακροατής, εκτιμώντας ότι οι περισσότεροι άνθρωποι που θα διαβάσουν αυτό το βιβλίο θα είναι ερασιτέχνες φιλόμουσοι, όπως εγώ».

Αυτή είναι η στάση που κρατάει ο Μουρακάμι κατά τη διάρκεια αυτών των συζητήσεων. Βάζει στο πικάκ να παίζει ένα βινύλιο με τον Σέιτζι Οζάουα να κάθεται απέναντί του και καθώς το ακούν αρχίζει να ρωτάει τον μαέστρο για τα σημεία που ξεχωρίζει. Το εκπληκτικό είναι ότι ένας μαέστρος της κλάσης του Οζάουα, απαντά τόσο απλά, ακριβώς επειδή η μουσική του έχει γίνει βίωμα. Δεν παριστάνει, σατιρίζει ο ίδιος τον εαυτό του όταν του δίνεται η ευκαιρία.

Έφαγα γιουχαΐσμα για πρώτη φορά στη ζωή μου, όταν διηύθυνα εκείνες τις παραστάσεις της «Τόσκα» στη Σκάλα και τότε ακριβώς ήταν που η μητέρα μου έκανε όλο το ταξίδι από την Ιαπωνία ως το Μιλάνο. Ήρθε στο θέατρο για την πρώτη παράσταση και, όταν άκουσε όλο εκείνο το γιουχαΐσμα γύρω της, ήταν βέβαιη ότι μου φωνάζουν «Μπράβο!» Οι φωνές ήταν τόσο δυνατές, ώστε υπέθεσε ότι το κοινό είχε ενθουσιαστεί με την παράσταση. Όταν επιστρέψαμε στο ξενοδοχείο, μου είπε: «Μα δεν ήταν θαυμάσιο; Τόσος κόσμος να σε επευφημεί». Τέλος πάντων, όταν με γιούχαραν στο Μιλάνο, ο Παβαρότι προσπάθησε να με παρηγορήσει. «Όταν σε γιουχαρούν εδώ, Σέιτζι, αυτό σημαίνει ότι έχεις ανέβει στις κορυφαίες θέσεις του μουσικού κόσμου».

Θα μπορούσα να παραθέσω πολλά αποσπάσματα από αυτό το βιβλίο, γιατί οι διάλογοι μεταξύ τους είναι απολαυστικοί.

Αν μη τι άλλο, σε κάνουν να θέλεις να ακούσεις ξανά το μουσικό έργο για το οποίο μιλάνε, για να

διαπιστώσεις αν ισχύουν οι παρατηρήσεις που κάνουν. Προσωπικά, η ανάλυση που κάνουν στην μουσική του Μάλερ, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες γράφτηκε, με έκανε να αναθεωρήσω την άποψή μου γι' αυτόν τον «δύσκολο» συνθέτη. Οι περιγραφές που κάνει του Λέοναρντ Μπερνστάιν -ή Λέννου όπως τον αποκαλεί ο μαέστρος- του οποίου υπήρξε βοηθός είναι συγκλονιστικός γιατί μας δείχνει τον τρόπο που δούλεψε με την μουσική. Το ίδιο ισχύει και για τον τρόπο που δούλεψε ο Φον Κάραγιαν. Ο τρόπος που σχολιάζει το παίξιμο του Γκλέν Γκούλντ, τόσα χρόνια μετά, τον τρόπο που εισάγει σκόπιμα στοιχεία αντίστιξης στις εκτελέσεις του Μπετόβεν, είναι τόσο απλός, σαν να το σχολίαζε ο οποιοσδήποτε από εμάς. Το γεγονός όμως, ότι το σχόλιο το κάνει ο ίδιος ο Σέιτζι Οζάουα, δίνει αυτή την ειδική βαρύτητα σε ένα θέμα καθαρά μουσικό. "Το περίεργο είναι ότι μετά τον θάνατο του Γκούλντ δεν εμφανίστηκε κανείς για να συνεχίσει και να εξελίξει αυτό το στιλ. Απολύτως κανείς. Πιστεύω πως ο Γκούλντ ήταν ιδιοφυής. Μπορεί να επηρέασε άλλους, όμως, κατά τη γνώμη μου, κανείς δεν είναι σαν αυτόν, κανείς δεν έχει την τόλμη του».

Με λίγα λόγια, ένα βιβλίο για τη μουσική, γραμμένο με πολύ αγάπη από έναν άνθρωπο που λάτρεύει τη μουσική και το δείχνει με κάθε ευκαιρία.

Ο Χαρούκι Μουρακάμι γεννήθηκε στο Κιότο της Ιαπωνίας το 1949 και σήμερα ζει κοντά στο Τόκιο. Τα έργα του έχουν μεταφραστεί σε περισσότερες από πενήντα γλώσσες, η πιο πρόσφατη από τις πολλές διεθνείς διακρίσεις του είναι το Παγκόσμιο Βραβείο Cino Del Duca για το σύνολο του έργου του.

Η πολύ καλή μετάφραση είναι του Σταύρου Παπασταύρου.

Για το βιβλίο έγραψαν:

"Ποιος άλλος θα μπορούσε να γράψει για την εμπειρία του να ακούς και να παίζεις μουσική με τέτοια διεισδυτικότητα και τέτοια τρυφερότητα; Μάλλον κανείς". Πάτι Σμιθ, New York Times Book Review.

"Το "Περί μουσικής και μόνο" είναι ένας μοναδικός θησαυρός...Το να μιλάς για τη μουσική είναι σαν να χορεύεις για την αρχιτεκτονική, λένε. Όμως είναι υπέροχο να παρακολουθείς αυτούς του δύο φίλους να χορεύουν". The Guardian.